

Femeile în cercetarea românească: date, instituții și bariere de gen, de la modernizare la integrare europeană

DOI: 10.58679/CS94641

Nicolae SFETCU¹

nicolae@sfetcu.com

[ORCID: 0000-0002-0162-9973](#), Web of Science Researcher ID [V-1416-2017](#)

Femei în istoria științei românești: biografii, rețele, bariere

Divizia de Istoria Științei (DIS)

Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST)
al Academiei Române

17.03.2025

¹ Divizia de Istoria Științei (DIS)/Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române, [ORCID: 0000-0002-0162-9973](#), Web of Science Researcher ID [V-1416-2017](#)

Cuprins

Femeile în cercetarea românească: date, instituții și bariere de gen, de la modernizare la integrare europeană.....	1
Femeile în cercetarea românească: date, instituții și bariere de gen, de la modernizare la integrare europeană.....	3
Women in Romanian Research: Data, Institutions and Gender Barriers, from Modernization to European Integration.....	3
Abstract	3
Rezumat.....	3
Introducere	3
Introducere și metodologie.....	4
Revizuire istorică	5
Studii de caz	6
Tabel sinteză al studiilor de caz	7
Analiza comparativă a celor șase trasee.....	7
Sistemul științific românesc	9
Tabel sintetic al instituțiilor și politicilor relevante	9
Date și statistici	10
Participarea femeilor în cercetare.....	10
Tabel de participare pe decenii	10
Comparații regionale selecționate (Europa Centrală și de Est).....	10
Participarea femeilor în învățământul superior și în doctorat/postdoctorat	11
Leadership și recunoaștere: indicatori She Figures.....	11
Bariere de gen și mecanisme explicative	11
Discriminare și acces la posturi.....	11
Promovare, recunoaștere și „vizibilitate științifică”.....	12
Dublă sarcină, mobilitate și „penalizarea maternității”.....	12
Limitările cercetării și sugestii pentru studii viitoare.....	13
Bibliografie	13

Femeile în cercetarea românească: date, instituții și bariere de gen, de la modernizare la integrare europeană

Women in Romanian Research: Data, Institutions and Gender Barriers, from Modernization to European Integration

Abstract

This article analyzes the evolution of women's participation in research and science in Romania, from the 19th century to the present, combining a historical review (with a focus on access to education and professions), case studies (female researchers from different fields) and an institutional analysis of the Romanian research-development-innovation (RDI) system. The central conclusion is that Romania presents an "Eastern European paradox" compared to many Western European countries: the proportion of women among researchers is relatively high (almost parity), but this parity does not automatically translate into equal access to the top of the academic hierarchy and decision-making positions.

Keywords: women, research, research-development-innovation, Romania, researchers, Vera Myller-Lebedeff, Ștefania Mărcineanu, Raluca Ripan, Ana Aslan, Elisa Leonida Zamfirescu, Elena Zamfir

Rezumat

Acest articol analizează evoluția participării femeilor în cercetarea și știința din România, din secolul al XIX-lea până în prezent, combinând o revizuire istorică (cu accent pe accesul la educație și profesii), studii de caz (cercetătoare din domenii diferite) și o analiză instituțională a sistemului românesc de cercetare-dezvoltare-inovare (CDI). Concluzia centrală este că România prezintă un „paradox est-european” în raport cu multe state vest-europene: proporția femeilor între cercetători este relativ ridicată (aproape paritară), dar această paritate nu se traduce automat în acces egal la vârful ierarhiei academice și la funcțiile de decizie.

Cuvinte cheie: femei, cercetare, cercetare-dezvoltare-inovare, România, cercetătoare, Vera Myller-Lebedeff, Ștefania Mărcineanu, Raluca Ripan, Ana Aslan, Elisa Leonida Zamfirescu, Elena Zamfir

Introducere

Pe plan istoric, literatura de istorie socială și gen semnalează că până târziu în secolul al XIX-lea femeile nu puteau urma studii universitare în provinciile locuite de români, iar drepturile civile și profesionale au fost obținute treptat, inegal și adesea prin mobilizare asociativă. În același timp, istoriografia tradițională a marginalizat adesea aceste procese, lăsând „pagini albe” în arhive și sinteze. (Văcărescu 2014)

Din perspectiva statistică contemporană, datele UNECE (European Commission 2024) indică o pondere a femeilor între cercetători în jur de 44–47% în intervalul 2005–2022, cu o creștere modestă pe termen mediu (medie 44,8% în 2005–2009, 45,9% în 2010–2019 și 46,7% în 2020–2022, cu acoperirea limitată a anilor 2020–2022). (UNECE 2023) În plus, Institutul Național

de Statistică (INS) (INS 2021) arată că la finalul anului 2021 lucrau 47.011 salariați în activitatea de cercetare-dezvoltare, dintre care 21.617 femei (46,0%), iar dintre „cercetători” (ca ocupație) 13.681 erau femei din 29.347 ($\approx 46,6\%$). (INS 2021)

Totuși, indicatorii de „putere” și prestigiu arată tensiuni persistente. Comisia Europeană (ANC 2022), prin fișa națională She Figures 2024, raportează că femeile reprezintă 47% dintre cercetători (date 2021), dar proporția femeilor între șefii de instituții în învățământul superior scade de la 13,9% (2014) la 10,3% (2022). Indicatorul de „Grade A positions” (cel mai înalt nivel academic) arată o prezență ridicată a României ($\approx 51\text{--}58\%$ în 2016–2022), însă acest rezultat trebuie interpretat atent, deoarece comparabilitatea între țări depinde de definițiile naționale ale rangurilor și de structura ocupațiilor. (European Commission 2024)

Studiile de caz (Vera Myller-Lebedeff, Ștefania Mărăcineanu, Raluca Ripan, Ana Aslan, Elisa Leonida Zamfirescu, Elena Zamfir) evidențiază diversitatea traseelor: de la „pionierat” într-un sistem care excludea formal femeile, la cariere dezvoltate în instituții naționale puternic centralizate, până la recunoaștere prin institute și școli de cercetare. Ele arată și forme recurente de obstacole: acces întârziat la posturi, sub-reprezentare în poziții de conducere, recunoaștere științifică contestată sau tardivă, plus „dublă sarcină” (muncă profesională și domestică) și constrângeri de mobilitate internațională. (Văcărescu 2014)

În final, articolul propune direcții de cercetare viitoare: (a) reconstrucții prosopografice pe arhive universitare și de institute; (b) serii statistice longitudinale comparabile pe sexe (postdoc, granturi, mobilitate, leadership); (c) analize de politici bazate pe evaluări ex-ante/ex-post ale instrumentelor de finanțare și ale planurilor instituționale de egalitate de gen. (European Commission 2024)

Metodologie

Tema „femeile în știința românească” se află la intersecția istoriei educației, sociologiei profesiilor, studiilor de gen și politicilor publice pentru CDI. Într-un sens larg, „știința” include atât disciplinele „tari” (matematică, fizică, chimie, biologie/medicină, inginerii), cât și științele sociale, iar „sistemul științific” include universități, institute, academie, mecanisme de finanțare, precum și standarde și practici de evaluare. (ANC 2022)

Metodologic, articolul triangulează trei tipuri de surse:

1) Surse oficiale/statistice:

- baza de date UNECE privind „Share of women among researchers” (serie anuală disponibilă pentru România din 2005); (UNECE 2023)

- statistici INS privind personalul și structura salariaților din cercetare-dezvoltare (exemplificat aici prin anul 2021, cu desagregări pe sectoare și ocupații); (INS 2021)

- Raportul Ministerului Educației privind starea învățământului superior (cu distribuții pe sexe ale absolvenților și serii recente pentru licență). (Ministerul Educației 2024)

2) **Surse instituționale românești** (biografii și istorii instituționale): pagini ale Academiei Române, universități și institute naționale, folosite pentru a documenta cariere și roluri instituționale. (Academia Romana 2026)

3) **Surse analitice/istorice:** un studiu de istorie socială și gen despre roluri, drepturi și mișcări ale femeilor în perioada de tranziție dintre secolele XIX–XX, folosit pentru contextualizarea accesului la educație și profesii. (Văcărescu 2014)

Definiții operaționale: articolul folosește „cercetători” ca unitate de analiză în sensul statistic al surselor (de regulă, persoane), iar atunci când se discută echivalentul normei întregi (FTE), se precizează explicit. În ceea ce privește „Grade A”, se urmează definiția utilizată în She Figures (cel mai înalt rang/funcție academică, echivalată transnațional). ² (European Commission 2024)

În privința intervalului cronologic, partea istorică (secolele XIX–XX) se bazează pe surse secundare și pe indicatori de drepturi/participare, deoarece serii statistice exhaustive pe sex pentru „personal CDI” sunt rare sau dificil de armonizat pentru epoci anterioare. În cazurile în care lipsesc date istorice precise (de pildă, distribuții pe sexe pentru doctorat înainte de 1990 sau pentru postdoc pe termen lung), acest fapt este explicit menționat. (Văcărescu 2014)

Revizuire istorică

O descriere istorică a femeilor în știința românească trebuie să pornească de la faptul că accesul la universitate și la profesii a fost un proces politic și legal gradual. În perspectiva oferită de cercetarea de istorie socială și studii de gen, până la sfârșitul secolului al XIX-lea femeile nu puteau urma studii universitare în provinciile locuite de români, iar cadrele legale au limitat mult timp autonomia civilă a femeilor (de exemplu, drepturi profesionale, proprietate, reprezentare). Această dinamică a stimulat apariția asociațiilor și a discursurilor publice pentru emancipare, inclusiv prin revendicarea accesului la educație și profesii. (Văcărescu 2014)

În secolul al XX-lea, traiectoria femeilor în știință se poate descrie ca o succesiune de „ferestre de oportunitate” și „blocaje structurale”. În perioada interbelică, apar mai vizibil primele cariere de „pionierat” în universități și institute, deseori legate de specializare externă și de întoarcerea în țară; totuși, recunoașterea instituțională a fost adesea selectivă, iar resursele (laboratoare, posturi stabile, granturi) au rămas concentrate în câteva centre. Acest context explică de ce biografiile unor cercetătoare interbelice combină excelența științifică, roluri pedagogice și eforturi de construire instituțională cu dificultăți de legitimare. (Cojocaru 2025)

Perioada postbelică și comunistă a adus o extindere a sistemului de învățământ superior și a cercetării planificate, cu un rol dominant al statului în distribuția posturilor și resurselor. Literatura comparativă pentru Europa Centrală și de Est sugerează frecvent că industrializarea, politicile de ocupare și accesul masiv la educație au crescut participarea femeilor în ocupații tehnice și științifice, chiar dacă reprezentarea în elitele decizionale a rămas adesea mai redusă. În lipsa unor serii istorice perfect comparabile pentru România, această interpretare trebuie văzută ca o ipoteză explicativă mai degrabă decât ca un rezultat statistic complet demonstrat pentru întregul secol. (UNECE 2023)

După 1990, tranziția instituțională a cercetării românești se desfășoară sub presiunea subfinanțării cronice, a concurenței internaționale (inclusiv migrație academică) și a adoptării

² În She Figures, „Grade A” este definit ca cel mai înalt rang/funcție la care un cercetător poate ajunge natural într-un sistem instituțional sau corporativ, dar echivalarea între țări depinde de arhitectura carierei academice și de clasificări naționale; de aici rezultă nevoia de prudență în comparații directe. [\[17\]](#)

treptate a instrumentelor de evaluare și finanțare competitive. În anii recenti, România își aliniază strategiile CDI la cadre europene: Strategia națională de cercetare, inovare și specializare inteligentă pentru 2022–2027 este adoptată prin hotărâre de guvern, iar Planul național de CDI și instrumentele de implementare sunt comunicate ca mecanisme pentru finanțare predictibilă și modernizarea sistemului. (ANC 2022)

Cronologia de mai jos sintetizează, la nivel orientativ, etape relevante pentru raportul dintre gen și știință (educație, carieră, instituții, politici). Ea nu înlocuiește istoriile detaliate pe domenii și orașe universitare, dar oferă un cadru pentru interpretarea studiilor de caz și a datelor contemporane. (Văcărescu 2014)

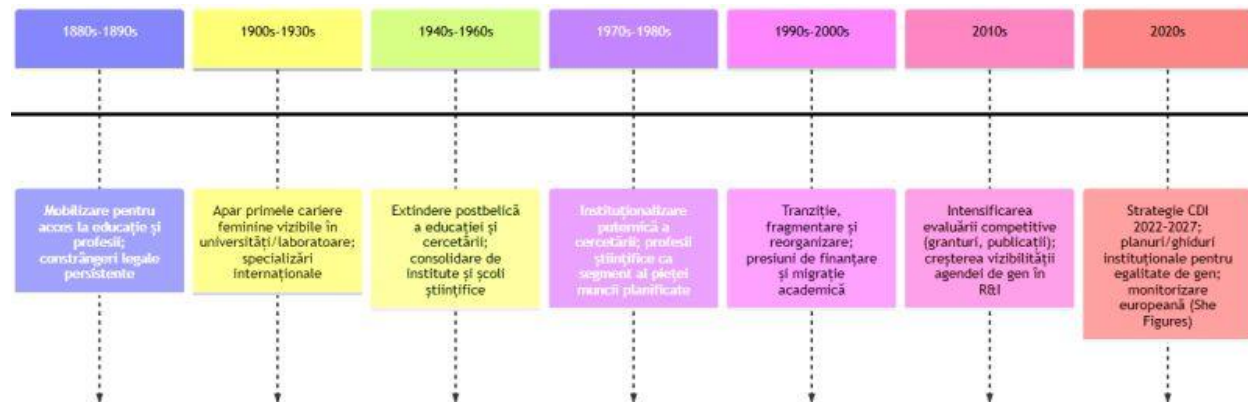

Fig. 1 Etape relevante pentru femei și știință: educație, cariere, instituții

Etape relevante pentru femei și știință: educație, cariere, instituții

- 1880s-1890s : Mobilizare pentru acces la educație și profesii; constrângeri legale persistente
- 1900s-1930s : Apar primele cariere feminine vizibile în universități/laboratoare; specializări internaționale
- 1940s-1960s : Extindere postbelică a educației și cercetării; consolidare de institute și școli științifice
- 1970s-1980s : Instituționalizare puternică a cercetării; profesii științifice ca segment al pieței muncii planificate
- 1990s-2000s : Tranziție, fragmentare și reorganizare; presiuni de finanțare și migrație academică
- 2010s : Intensificarea evaluării competitive (granturi, publicații); creșterea vizibilității agendei de gen în R&I
- 2020s : Strategie CDI 2022–2027; planuri/ghiduri instituționale pentru egalitate de gen; monitorizare europeană. (European Commission 2024)

Studii de caz

Tabelul următor sintetizează șase cercetătoare selecționate astfel încât să acopere domenii diverse (matematică, fizică, chimie, biologie/medicină, inginerie, științe sociale) și să includă atât activitate de cercetare, cât și rol instituțional. Selectarea nu trebuie interpretată ca un „canon” exhaustiv, ci ca un eșantion analitic: fiecare caz ilustrează un mecanism diferit de integrare/recunoaștere a femeilor în științele românești. (UAIC 2026)

Tabel sinteză al studiilor de caz

Cercetătoare	Domeniu	Tip de contribuție	Ancorare instituțională (exemple)	Indicatori de recunoaștere / impact (selectiv)
Vera Myller-Lebedeff (UNECE 2023)	Matematică	Predare + cercetare; deschidere instituțională pentru cariera academică feminină	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (Cojocaru 2025)	Simbol de „primat” (prima femeie profesor universitar într-o disciplină științifică, în narațiunea instituțională)
Ștefania Mărăcineanu (Wikipedia 2025)	Fizică (radioactivitate)	Cercetare pionierat; construcție de laborator; legătură cu rețele internaționale	Universitatea din București (Maier 2023) (context istoric)	Reputație publică puternică, dar controversă privind atribuirea priorității unor rezultate (recunoaștere incompletă)
Raluca Ripan (Academia Romana 2026)	Chimie	Cercetare + construire de școală; utilizarea izotopilor; leadership universitar/academic	Academia Română (Academia Romana 2026); Universitatea Babeș-Bolyai (UBB 2026) (istoric instituțional)	Prima femeie doctor în științe chimice (în România, conform bio academiei); membră a Academiei
Ana Aslan (Wikipedia 2026)	Medicină gerontologie	/ Instituționalizare a geriatriei/gerontologiei; cercetare aplicată și servicii clinice	Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie „Ana Aslan” (INGGAA 2026)	Conducere îndelungată a unui institut specializat; asociere cu produse/terapii discutate public
Elisa Leonida Zamfirescu (Europeana 2026)	Inginerie (chimie/geologie aplicată)	Cercetare aplicată și analiză de resurse; contribuții în publicații tehnice	Institutul Geologic al României (IGR 2026)	Exemplu de integrare treptată într-un domeniu masculin; autor în serii tehnice ale IGR
Elena Zamfir (ICCV 2026)	Științe sociale (sociologie/asistență socială)	Cercetare de politici sociale; leadership academic; doctorală	Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV 2026)	Coordonare de doctorat; rol în instituționalizarea cercetării calității vieții și a asistenței sociale

Sursele instituționale pentru aceste sinteze includ pagini ale Academiei Române, Universității din București și ale institutelor relevante, precum și resurse de istorie instituțională ale facultăților și institutelor.

Analiza comparativă a celor șase trasee

În cazul **Verei Myller-Lebedeff**, importanța istorică rezultă în primul rând din semnificația instituțională: într-un context în care accesul femeilor la universitate și la profesii a fost târziu și contestat, intrarea și consolidarea unei cariere academice feminine în matematică devine un precedent simbolic, ulterior integrat în memoria universitară. Surse instituționale ale facultății de

matematică subliniază integrarea sa în viața universitară ieșeană și rolul său în tradiția locală. (UAIC 2026)

Ștefania Mărăcineanu ilustrează o altă problemă clasică în istoria științei: diferența dintre contribuție, recunoaștere și „narațiune” (inclusiv populară). Universitatea din București o prezintă explicit drept „pionieră în fizica nucleară”, ceea ce confirmă relevanța sa în memoria instituțională contemporană; în același timp, discursul despre „prioritate” în radioactivitatea artificială este adesea controversat și trebuie tratat cu precauție, fără a înlocui evaluarea istorică riguroasă a publicațiilor și a proceselor de atribuire.³ (Cojocaru 2025)

Raluca Ripan reprezintă modelul de „constructor instituțional” cu recunoaștere formală în structurile de vârf ale științei românești. Biografia publicată de Academia Română indică faptul că a obținut doctoratul în chimie în 1922 și o prezintă ca prima femeie doctor în științe chimice din România, fapt care arată caracterul de pionierat într-un domeniu universitar. Tot aceeași biografie descrie și dezvoltarea unei specializări (chimie analitică) și ancorarea într-o carieră de cercetare și leadership. (Academia Romana 2026)

Ana Aslan este un exemplu de instituționalizare a unui domeniu (geriatrie/gerontologie) într-o formă care combină cercetarea, practica medicală și vizibilitatea publică. Site-ul Institutului Național de Gerontologie și Geriatrie „Ana Aslan” indică fondarea institutului în 1952 și rolul său ca instituție specializată pentru sănătatea vârstnicilor, iar pagina de prezentare biografică o plasează ca figură centrală în conducerea institutului. Cazul Aslan arată cum recunoașterea poate fi simultan științifică, instituțională și mediatică, generând și controverse legate de validarea terapiei și de amploarea impactului. (INGGAA 2026)

Elisa Leonida Zamfirescu este relevantă pentru istoria ingineriei și a științelor aplicate, în special prin asocierea cu analiza resurselor și cu un institut tehnic central. Muzeul Universității din București include o fișă dedicată acesteia, iar Institutul Geologic al României (prin pagina sa de publicații) înregistrează lucrări semnate de „Elisa Leonida Zamfirescu” în seria „Studii Tehnice și Economice”, inclusiv teme de analiză chimică și resurse (de exemplu, lucrări din anii 1939–1943). Această dublă ancorare (memorie universitară + evidență bibliografică tehnică) sprijină interpretarea ei ca figură de pionierat în profesionalizarea femeilor în inginerie și geologie aplicată. (Maier 2023)

Elena Zamfir reprezintă dimensiunea științelor sociale și a cercetării orientate spre politici publice și calitatea vieții. Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV) o descrie ca profesor universitar și cercetător principal, cu activitate de coordonare doctorală și roluri de conducere academică, elemente relevante pentru analiza accesului femeilor la poziții de autoritate în cercetarea socială. Studiul de caz arată că „știința românească” include și domenii în care conectarea la politici publice, servicii sociale și formare profesională generează un alt tip de impact decât cel măsurat strict prin brevete sau infrastructuri tehnice. (ICCV 2026)

³ În absența unei analize bibliometrice și arhivistice exhaustive (publicații, corespondență, procese de recenzie, contexte instituționale), orice afirmație de tip „a fost furat Nobelul” trebuie tratată ca parte a mitologiei publice, nu ca rezultat istoric stabil. Sursele instituționale confirmă mai sigur rolul ei de pionierat și prezența într-un câmp de cercetare emergent decât atribuirea strictă a priorității. [\[38\]](#)

Sistemul științific românesc

Arhitectura actuală a sistemului românesc de cercetare se sprijină pe o combinație între (1) universități (în special cele publice), (2) institute publice de cercetare și organizații guvernamentale, (3) sectorul de afaceri (R&D în întreprinderi) și (4) un sector privat non-profit relativ mic. Această împărțire apare explicit în statisticile privind personalul CDI pe „sectoare de performanță” (business, guvernamental, învățământ superior, privat non-profit). (INS 2021)

Din punct de vedere al politicilor, un reper major este Strategia națională de cercetare, inovare și specializare inteligentă pentru 2022–2027, aprobată prin hotărâre de guvern și publicată în Monitorul Oficial. Documentul introduce cadrul de obiective și acronime (ERA, ERC, EIC, etc.), sugerând integrarea organizării CDI în logici europene (specializare inteligentă, infrastructuri, știință deschisă). Chiar dacă strategia este „neutră” ca limbaj, ea este relevantă pentru gen deoarece definește structura oportunităților (axe de finanțare, capacități instituționale) în care femeile și bărbații concurează pentru resurse. (ANC 2022)

Pe partea de implementare și finanțare, UEFISCDI (ANC 2022) joacă un rol-cheie ca agenție de coordonare a programelor PNCDI (în special PNCDI IV pentru 2022–2027, conform descrierii instituționale). Pagina dedicată PNCDI IV subliniază ideea de finanțare multianuală și enumeră programe relevante pentru cariere (ex. „Resurse Umane” – burse doctorale, proiecte postdoctorale, mobilități, premiere). În termeni de gen, aceste instrumente sunt potențial importante pentru reducerea asimetriilor de carieră: (a) mobilitatea poate compensa izolarea instituțională; (b) proiectele de tip „start” pot reduce dependența de rețele informale; (c) programele de sprijin pentru publicații/open access pot crește vizibilitatea. Totuși, impactul real depinde de criterii, de volumul finanțării și de modul de evaluare (inclusiv bias implicit). [\[45\]](#)

Un alt element emergent este adoptarea de politici instituționale de egalitate de gen. UEFISCDI publică explicit un plan de egalitate de gen (elaborat în 2021 și intrat în implementare, conform descrierii instituției), iar fișa She Figures notează că, deși nu obligatorii în toate contexte, mai multe universități și instituții publice au adoptat planuri între 2021–2022 și că UEFISCDI a publicat ghidaj și rezultate ale unui proiect dedicat. Aceste inițiative nu sunt doar „simbolice”: ele creează infrastructură de guvernare (proceduri anti-hărțuire, raportare, monitorizare) și pot influența modul în care se desfășoară recrutarea, promovarea și cultura organizațională. (UEFISCDI 2022)

Tabel sintetic al instituțiilor și politicilor relevante

Etapă / context	Instituție/politică (exemple)	Mecanism de impact asupra femeilor în știință	Observații despre date/evaluare
Sec. XIX–început sec. XX	Mișcări pentru emancipare și acces la educație/profesii	Creșterea legitimării cererii pentru educație și profesii „închise”	Istoriografia notează lipsuri și fragmentare a surselor („pagini albe”)
Sec. XX (consolidare instituțională)	Creșterea rolului universităților și institutelor; cariere feminine pionierat	Apar oportunități de instituționalizare și leadership (ex. institute, laboratoare)	Date statistice longitudinale pe sex sunt limitate pentru perioade vechi
Perioada contemporană	Strategia națională CDI 2022–2027	Definește priorități/instrumente; influențează distribuția resurselor și oportunităților	Necesită evaluări de impact (inclusiv pe gen), rar publicate unitar

Etapă / context	Instituție/politică (exemple)	Mecanism de impact asupra femeilor în știință	Observații despre date/evaluare
Perioada contemporană	PNCI IV și programe de carieră (doctorat, postdoc, mobilități)	Poate reduce decalaje prin finanțare competitivă și mobilitate	Nu rezultă automat egalitate: depinde de design și de implementare
Perioada contemporană	Planuri/ghiduri de egalitate de gen (UEFISCDI; universități)	Proceduri anti-hărțuire, transparență, recrutare/promovare, cultură instituțională	She Figures indică vizibilitate inegală a măsurilor pe site-urile instituțiilor

Pentru sec. XIX–început sec. XX, afirmațiile despre excluderea de la studii universitare și despre rolul mișcărilor pentru acces la educație și profesii sunt susținute de analiza istorică de gen. Pentru perioada contemporană, strategia și instrumentele PNCI IV sunt descrise în surse guvernamentale și instituționale. (Văcărescu 2014)

Date și statistici

Participarea femeilor în cercetare

Seria UNECE „Share of women among researchers” oferă un indicator comparabil internațional al ponderii femeilor în total cercetători (headcount). Pentru România, datele sunt disponibile (în seria utilizată aici) începând cu 2005 și arată o stabilitate în jurul intervalului 44–47% până în 2022, cu un vârf de 47,3% în 2020 și o valoare de 46,1% în 2022. Această stabilitate sugerează o participare feminină robustă în cercetare, mai ridicată decât în multe economii vest-europene, însă nu garantează automat egalitatea în roluri de leadership. (UNECE 2023)

În termeni de structură a sistemului CDI, statistica INS (anul 2021) arată că aproape jumătate din salariații din cercetare-dezvoltare erau femei (46,0%). Diferențele pe sectoare sunt însă mari: în business sector, femeile reprezentau aproximativ o treime ($\approx 33\%$), în timp ce în învățământul superior peste jumătate ($\approx 54\%$). Această distribuție este consonantă cu interpretarea europeană (She Figures) potrivit căreia echilibrul de gen se realizează mai ușor în sectoarele public/academic decât în R&D-ul de întreprindere. (INS 2021)

Tabel de participare pe decenii

Tabelul de mai jos agregă seria UNECE pe „decenii” (în sensul intervalelor de date disponibile), ceea ce permite o vedere sintetică asupra tendinței. Este important de subliniat că „deceniul 2000” acoperă numai 2005–2009, iar „deceniul 2020” acoperă 2020–2022, întrucât seria folosită aici nu include ani anteriori/posteriori. (UNECE 2023)

Interval (deceniu)	Ani acoperiți în serie	Media ponderii femeilor între cercetători (%)	Minim–Maxim (%)
2000s	2005–2009	44,76	44,3 – 45,3
2010s	2010–2019	45,87	44,0 – 46,9
2020s	2020–2022	46,67	46,1 – 47,3

Aceste agregări sunt calculate pe baza valorilor anuale UNECE; ele arată o creștere lentă ($\approx +1,9$ puncte procentuale între media 2005–2009 și media 2020–2022). (UNECE 2023)

Comparații regionale selecționate (Europa Centrală și de Est)

O comparație selectivă pentru anul 2022 (bazată pe aceeași sursă UNECE) arată că România se situează într-un grup de țări cu ponderi ridicate ale femeilor între cercetători (de exemplu, Bulgaria și Croația sunt comparabile sau ușor mai sus), în timp ce alte state din regiune

(de exemplu, Polonia, Cehia) au valori semnificativ mai mici. Serbia (în afara UE) apare cu o pondere peste 50%. Acest tablou sugerează că regiunea nu este omogenă: există sub-modele naționale distincte, probabil legate de structura sectoarelor CDI, istoria industrială și politicile de carieră. (UNECE 2023)

Participarea femeilor în învățământul superior și în doctorat/postdoctorat

Pe „conducta” educațională recentă, raportul Ministerului Educației pentru 2023–2024 indică o pondere feminină majoritară între absolvenții cu diplomă ai învățământului superior. În anul universitar 2022/2023, femeile reprezintă 59,4% din totalul absolvenților cu diplomă, iar pe cicluri: 61,2% la masterat și 56,8% la doctorat (inclusiv postdoctorale), respectiv 78,6% la programe postuniversitare. În același document, pentru master se menționează explicit distribuția 61,2% femei vs 38,8% bărbați. (Ministerul Educației 2024)

Un element important al aceluiași raport este existența unei serii recente pentru licență (2014/2015–2022/2023), care arată o pondere feminină relativ stabilă în jurul ≈ 58 –59% între absolvenții de licență. Aceasta sugerează că „input-ul” feminin în sistem este consistent, iar întrebarea analitică devine: în ce punct(e) ale tranziției spre cercetare și leadership se pierde avantajul numeric? (Ministerul Educației 2024)

Leadership și recunoaștere: indicatori She Figures

She Figures 2024 oferă un set de indicatori comparabili despre „participarea la decizie”: (European Commission 2024)

- **Heads of institutions (HES):** proporția femeilor între șefii de instituții din învățământul superior scade în România de la 13,9% (2014) la 10,3% (2022), în timp ce media UE (conform fișei) urcă de la 20,1% la 26,4%.
- **Board membership vs board leadership** (instituții de cercetare): România trece de la 0% femei „leaders” pe board-uri în 2014 la 25% în 2022, dar simultan scade ponderea femeilor ca membri de la 49,8% la 38,9%, ceea ce sugerează o redistribuire ambiguă (câștig pe leadership, pierdere pe participare generală).
- **Grade A positions:** România are valori ridicate ($\approx 54,3\%$ în 2016, 57,8% în 2019, 51,4% în 2022), peste UE ($\approx 23,7\%$ în 2016, 27,3% în 2019, 29,2% în 2022). Acest indicator este important, dar necesită interpretare precaută, deoarece „Grade A” agregă și include particularități de clasificare națională.

În ceea ce privește producția și inovarea, She Figures indică o proporție medie a femeilor între autori de publicații în toate domeniile R&D de 42,8% (2018–2022) în România, comparativ cu 33,7% la nivel UE-27. În contrast, latura de inovare brevetabilă rămâne puternic masculinizată: femeile reprezintă 11,5% dintre inventatori (2018–2021), deși cu o creștere față de 9,2% (2010–2013). (European Commission 2024)

Bariere de gen și mecanisme explicative

Discriminare și acces la posturi

Pe termen lung, una dintre cele mai robuste constatări istorice este că excluderea femeilor din universitate și din profesii „reglementate” a fost inițial legală și normativă, nu accidentală.

Analiza istorică de gen despre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX arată explicit că femeile nu puteau urma studii universitare în provinciile locuite de români până târziu și că accesul la profesii (ex. avocatură, drepturi civile) a fost restricționat până în secolul XX. Chiar dacă această analiză discută în primul rând drepturi civile și politice, ea explică fundalul structural al întârzierii femeilor în profesii intelectuale, inclusiv științifice. (Văcărescu 2014)

În perioada contemporană, discriminarea directă explicită este dificil de cuantificat din surse statistice standard (INS/UNECE), deoarece acestea măsoară rezultatul (reprezentare), nu mecanismul (bias în recrutare). În lipsa unor seturi publice complete despre recrutare/promoții pe sexe în toate instituțiile CDI, analiza trebuie să se sprijine pe proxy-uri: leadership (heads of institutions), participare în board-uri, grade academice înalte. Diferența dintre (a) aproape paritatea numerică între cercetători și (b) sub-reprezentarea în managementul învățământului superior ($\approx 10\%$ femei șefi de instituții) este compatibilă cu existența unui „plafon de sticlă” instituțional. (European Commission 2024)

Promovare, recunoaștere și „vizibilitate științifică”

Studiile de caz sugerează două tipuri de „deficit de recunoaștere” care pot afecta disproporționat femeile:

1) **Deficit de recunoaștere a priorității științifice.** Cazul Ștefaniei Mărăcineanu este ilustrativ: memoria instituțională o recuperează ca pionieră, dar atribuirea strictă a unor descoperiri rămâne controversată în spațiul public. Acest tip de tensiune este tipic pentru discipline emergente și pentru perioade în care rețelele internaționale și capitalul simbolic sunt decisive. (Cojocaru 2025)

2) **Deficit de recunoaștere a muncii „invizibile”.** În multe biografii feminine, rolurile de predare, administrare de laborator, organizare instituțională și formare de cadre sunt esențiale, dar mai greu de „măsurat” în indicatori standard (citări, brevete). Cazurile Raluca Ripan și Ana Aslan arată însă că, atunci când construcția instituțională este recunoscută formal (academie, institute naționale), ea poate deveni o sursă majoră de prestigiu. (Academia Romana 2026)

Din perspectiva She Figures, diferența dintre ponderea femeilor între autori de publicații ($\approx 43\%$ în România) și ponderea femeilor între inventatori ($\approx 11,5\%$) sugerează că barierele se concentrează în zonele în care rețelele industriale, proprietatea intelectuală și transferul tehnologic sunt decisive. Acest lucru este compatibil cu observația (din INS) că în sectorul de afaceri femeile sunt numai $\approx 33\%$ din personalul CDI (2021). (European Commission 2024)

Dublă sarcină, mobilitate și „penalizarea maternității”

Chiar și în absența unor statistici oficiale exhaustive pentru România privind întreruperile de carieră pe sexe în domeniul CDI (ex. ani de pauză, impact pe granturi), literatura europeană de politici și indicatorii She Figures indică faptul că reconcilierea vieții profesionale cu viața de familie rămâne o axă crucială. În fișa României, accentul pe planuri de egalitate de gen și pe măsuri instituționale (inclusiv raportare și proceduri) sugerează recunoașterea acestor probleme la nivel de guvernare. (European Commission 2024)

În plus, mobilitatea internațională se dovedește un mecanism ambivalent: este o condiție implicită a succesului în multe discipline (acces la infrastructură, co-autorat, vizibilitate), dar poate fi mai dificilă pentru femei atunci când norma culturală plasează o parte mai mare din munca de

îngrijire asupra lor. Acest aspect apare și în interpretările contemporane despre carierele feminine în știință, deși pentru România lipsesc încă serii oficiale longitudinale integrate (mobilități, postdocuri, granturi) care să permită o cartografiere robustă. (European Commission 2024)

Limitările cercetării și sugestii pentru studii viitoare

Limitările majore ale acestui articol sunt trei:

- **Limite de date istorice:** înainte de 2005, seria UNECE utilizată aici nu oferă valori pentru România, iar pentru perioadele antebelice și comuniste lipsesc serii naționale armonizate privind personalul CDI pe sexe. Orice comparație „pe secole” rămâne astfel mai degrabă narativă decât statistică. (UNECE 2023)
- **Comparabilitate internațională imperfectă:** indicatori precum „Grade A” sunt comparabili conceptual, dar pot ascunde diferențe instituționale (structura posturilor, norme de titularizare), ceea ce recomandă interpretare contextualizată. (European Commission 2024)
- **Insuficiența datelor despre mecanisme** (bias, hărțuire, rețele informale): statisticile oficiale surprind rezultatul (reprezentare), nu neapărat cauzele. De aici nevoia de studii mixte (cantitativ + calitativ) și de deschidere a datelor administrative (recrutări, promovări, granturi, mobilități). (Ministerul Educației 2024)

Direcții de cercetare viitoare recomandate:

1) realizarea unei **baze prosopografice** cu femei cercetătoare (secolele XIX–XX) pe baza arhivelor universitare și a institutelor (dosare de personal, registre, anuare); (Văcărescu 2014)

2) dezvoltarea de **serii statistice deschise** pe sexe pentru postdoc, granturi naționale, mobilitate, procese de evaluare și poziții de management în CDI; (INS 2021)

3) evaluări de impact ale politicilor recente (strategii CDI, instrumente de carieră, planuri de egalitate de gen) prin indicatori înainte/după și audituri instituționale. (ANC 2022)

Bibliografie

- Academia Romana. 2026. „Raluca RIPAN - Chimistă”.
https://acad.ro/acad_membri/membri/Ripan_Raluca.html.
- ANC. 2022. „Strategia Națională de Cercetare, Inovare și Specializare Inteligentă 2022-2027 – Autoritatea Națională pentru Cercetare :: www.research.gov.ro”.
<https://www.research.gov.ro/programe-nationale/strategia-nationala-de-cercetare-inovare-si-specializare-inteligenta-2022-2027/>.
- Cojocar, Daria-Ioana. 2025. „UB for Women in Science: Cătălina Curceanu, Ștefania Măracineanu și Ileana Streinu, trei femei de știință de (re)nume ale Universității din București”. *UniBuc - Universitatea din București*, martie 11. <https://unibuc.ro/ub-for-women-in-science-catalina-curceanu-stefania-maracineanu-si-ileana-streinu-trei-femei-de-stiinta-de-renume-ale-universitatii-din-bucuresti/>.
- European Commission. 2024. „SheFigures 2024 | Research and Innovation”.
<https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/knowledge-publications-tools-and-data/interactive-reports/she-figures-2024>.

- Europeana. 2026. „Elisa Leonida Zamfirescu”.
<https://www.europeana.eu/ro/exhibitions/pioneers/elisa-leonida-zamfirescu>.
- ICCV. 2026. *Elena Zamfir* | ICCV. <https://www.iccv.ro/elena-zamfir/>.
- IGR. 2026. „Institutul Geologic al României”. Institutul Geologic al României. <https://igr.ro/>.
- INGGAA. 2026. „Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie «Ana Aslan»”. <https://ana-aslan.ro/>.
- INS. 2021. „Activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2021 | Institutul Național de Statistică”.
<https://insse.ro/cms/ro/content/activitatea-de-cercetare-dezvoltare-%C3%AEn-anul-2021>.
- Maier, Valentin. 2023. „FȘtiințe - Mărăcineanu Ștefania”. *Muzeul Universității din București*, mai 30. <https://muzeu.unibuc.ro/ro/fstiinte-maracineanu-stefania/>.
- Ministerul Educației. 2024. „Raport privind starea învățământului superior din România 2023 – 2024”.
https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2024/div/Rapoarte_sistem/Raport_Stare_invatamant_superior_2023-2024.pdf.
- UAIC. 2026. „Universitatea Alexandru Ioan Cuza Iași - Facultatea de Matematică - Despre”.
https://www.math.uaic.ro/continut/despre_noi/istoric.php.
- UBB. 2026. *Raluca RIPAN – Alumni UBB*. <https://alumni.ubbcluj.ro/raluca-ripan/>.
- UEFISCDI. 2022. „Programe PNCDI IV coordonate de UEFISCDI”.
<https://uefiscdi.gov.ro/pncdi-iv>.
- UNECE. 2023. „Share of women among researchers - Data Portal - United Nations Economic Commission for Europe”. <https://w3.unece.org/PXWeb/en/Table?IndicatorCode=31>.
- Văcărescu, Theodora-Eliza. 2014. „Contexte de Gen: Roluri, Drepturi Și Mișcări Ale Femeilor Din România La Sfârșitul Secolului al XIX-Lea Și La Începutul Secolului al XX-Lea”: *Sociologie Românească* 12 (1-2): 92-118.
- Wikipedia. 2025. „Ștefania Mărăcineanu”. În *Wikipedia*. iulie 4.
https://ro.wikipedia.org/w/index.php?title=%C8%98tefania_M%C4%83r%C4%83cineanu&oldid=17061950.
- Wikipedia. 2026. „Ana Aslan”. În *Wikipedia*. martie 4.
https://ro.wikipedia.org/w/index.php?title=Ana_Aslan&oldid=17559338.